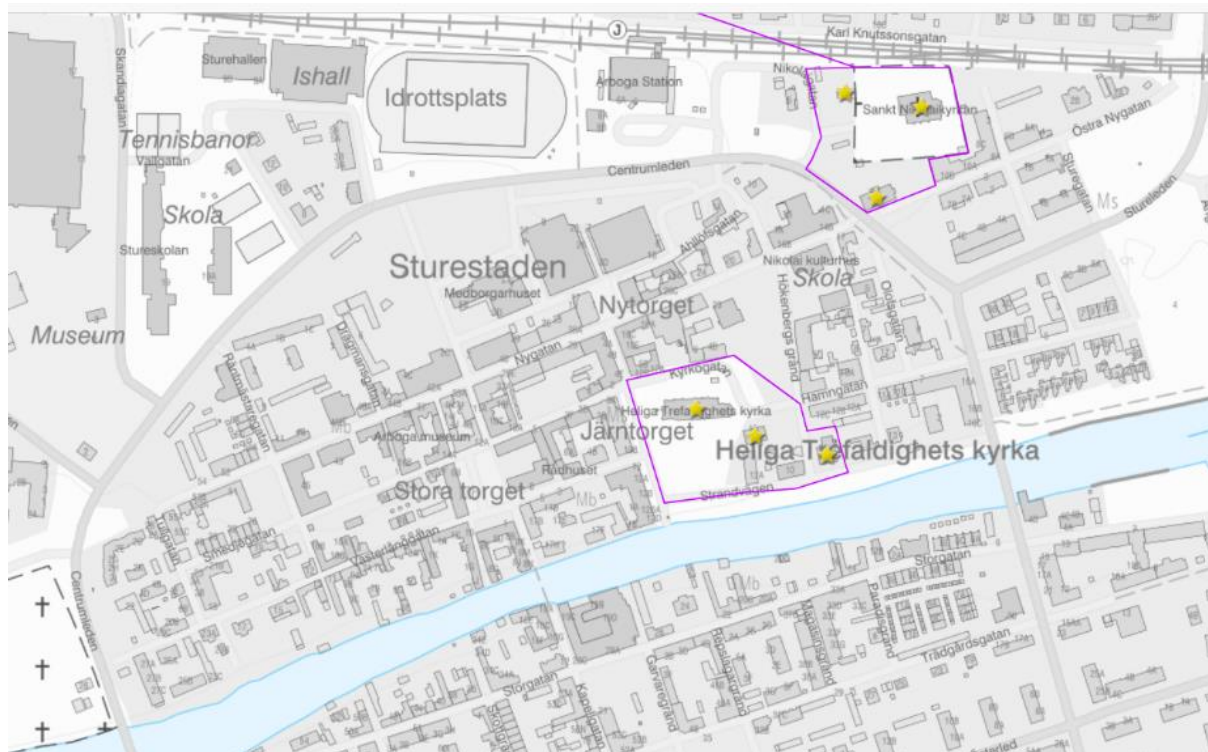

HELIGA TREFALDIGHETSKYRKAN

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Heliga Trefaldighetskyrkan ligger i centrala Arboga i sydvästra delen av Västmanland. Arboga har direktkontakt med Mälaren genom Arbogaån. Det var järnhanteringen i Bergslagen som gjorde staden Arboga till en rik ort. Staden blev därför tidigt utskleppningsort för en stor del av järnet som omlastades i Arboga och sedan skeppades vidare till Stockholm. I staden bosatte sig både köpmän och hantverkare vilka bedrev jordbruk och boskapsskötsel som binäringar.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Staden var anlagd dit Arbogaån var segelbar upp från Mälaren. Mälaren var en viktig handelsväg. Via Arboga skeppades järn från järnbruken i Noraskog och Linde bergslag. Arbogas placering i närheten av viktiga transportleder är aktuell idag med närheten till de passerande E18 och E20. Arboga är till skillnad från många andra svenska medeltida städer en anlagd stad. Det i stort sett rätvinkliga gatusystemet med parallella långgator och mindre tvärgator, som förenar dessa med varandra och avgränsar kvarteren, härstammar från en i förhand uppgjord plan, som troligen följer de dåtida nordtyska stadsplanemönstren. Från mitten av 1300-talet planlades flera städer efter tyskt mönster med de gemensamma rummen i form av rådhusorg och kyrkplats. Mittpunkten i det medeltida Arboga var Stora Torget som ända fram till mitten av 1700-talet endast var hälften så stort som det är i dag. Det fungerade framför allt som stadens handelsplats. Stora delar av den medeltida stadsplanen är bevarad.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Arboga fick under 1100-talet sin första stenkyrka för stadens invånare. Detta var nuvarande Sankt Nicolai kyrka. I slutet av 1200-talet anlades ett franciskanerkloster i staden närmare Arbogaån söder om Sankt Nicolaikyran. Klosteranläggningen bredde ut sig från klosterkyrkan och österut. Klosteret lades ner 1529 efter reformationen och klosterkyrkan övergick till att vara stadskyrka, Heliga

Trefaldighetskyrkan. Rivningen av klostrets byggnader öppnade för nybyggnation österut under 1500-talet och 1600-talet.

Omkring 1650 anlades Järntorget intill Heliga Trefaldighetskyrkan. Stadens järnvåg flyttades hit och här vägdes järnen innan packning på båtarna i hamnen som låg intill torget.

GRÖNSTRUKTUR

Fram till 1849 fanns en muromgärdad kyrkogård kring kyrkan. En ny begravningsplats har anlagts väster om staden (idag Arboga gamla kyrkogård). Den gamla kyrkogårdsmuren revs omkring 1860 och kyrktomten omvandlades till en parkanläggning. Idag finns fortfarande en öppen park som används av Arbogaborna. Parken består av gräsytor med träd samt enstaka buskar. Ytan kantas av högväxta lövträd. Norr om kyrkan kvarstår en remsa med gräs, flera höga träd och några buskar på rad. Här finns en kvarvarande grav från 1813 omgärdad av gjutjärnsstaket.

BEBYGGELSE

De byggnader som har varit sockengemensamma byggnader i Arboga har inte kunnat klarläggas inom ramen för sockencentraprojektet. Idag utgör de kyrkliga byggnaderna utav Heliga trefaldighetskyrkan, kyrkskola samt församlingshem. Efter att landstingen inrättats genom 1862 års kommunallag följde byggandet av Allmänna läroverket för gossar (Nicolaiskolan) 1884. Söder om kyrkskolans byggnad finns rester av mindre kvartersbebyggelse med bostadshus och gårdshus från 1800-talet.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan Prästgård	1200-tal	
Ja Sockenstuga Fattigstuga	1900-tal?	Församlingshem
Ja Skolhus Tiondebod Sockenmagasin Kyrkstall	1857	Kyrkskolan (Skolstugan/gluggen?) Tidigare plats för klosterskola. 1884 Nicolaiskolan.

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350	1 Betydande värde som helhet
Yngre medeltid 1350–1550	0 2 Betydande värde i delar
1550–1760	3 Få betydande värden
1760–1860	
1860–1920	
1920–2000	
0 Blandad tidsperiod	

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Öppen yta av parkkaraktär kring kyrkan.

ANVÄNDNING IDAG

Stadspark

ATT TÄNKA PÅ

Heliga Trefaldighets kyrka ingår i riksintresse för kulturmiljövården U2 Arboga.

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet Kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Var bodde prästen? Fanns det en sockenstuga? Fanns fattigstuga/Helgeandshus?

KÄLLOR

Kulturminnesvårdsprogram för Arboga kommun, Stadsarkitektkontoret 1987

Oldén, Göran, Arboga stadskärna: en bebyggelsehistorisk återblick och ett förhållningssätt till stadskärnans karaktärsdrag, Arboga kommun, Arboga, 2000

Kulturhistorisk karakterisering Heliga Trefaldighets kyrka, Västerås stift, 2005

Prästgårdsinventering U-län, Riksantikvarieämbetet, 1987

Heliga Trefaldighetskyrkan

Vy från kyrkans entré.

Före detta kyrkskola, idag fritidsgård.

Kyrka och före detta kyrkskola från norr.

Enda graven kvar från den tidigare kyrkogården kring kyrkan.

Äldre kvartersbebyggelse med församlingshemmet i rosa puts bakom.

S:t Nicolaiskolan.

Vy längs Nygatan norr om kyrkan.